

ЯНЫ ПРАСЛАВІЛІ НАШ КРАЙ

Нядаўна ў Карэліцкім раённым краязнаўчым музеі адбылася прэзентацыя выставы “Яны праславілі наш край”, прымеркаванай да юбілеяў нашых славурых землякоў. Спачатку ўдзельнікі ўрачыстасці пачулі аповед пра вядомага вучонага, акадэміка Міжнароднай акадэміі астранаўтыкі, аўтара першага ў свеце падручніка па ракетнаму паліву Барыса Кіта, якому 6 красавіка споўнілася 105 гадоў! Шматлікія дакументы і фотаздымкі, змешчаныя на выставе, расказваюць пра знакамітага чалавека, які ўнёс неацэнны ўклад у скарбніцу сусветнай навукі і атрымаў шматлікія ўзнагароды за дасягненні ў галіне астранаўтыкі. Сярод іншых узнагарод вучонага – Дыпламы Федэрацыі касманаўтыкі Расіі. Упершыню экспануюцца дакументы Барыса Кіта – студэнта матэматычнага факультэта Віленскага ўніверсітэта, знойдзеныя мною ў архівах Літвы.

Наведвальнікаў музея ў гэты дзень чакаў сюрпрыз – знаёмства з невядомым мастаком. Твораў Эдварда Кучынскага ў Беларусі не ведаюць, як да нядаўняга часу не ведалі твораў Валянціна Рамановіча. Доўгія пошукі далі свой плён – мне ўдалося адшукаць ў Літве і Польшчы звесткі пра гэтага мастака і ўпершыню паказаць на музейнай выставе копіі яго графічных работ.

Мастак-графік Эдвард Кучынскі нарадзіўся ў вёсцы Варонча 20 кастрычніка 1905 года. Сям'я была настолькі бедная, што бацька паехаў шукаць лепшай долі ў Амерыку, маці ж з дзецьмі пераехала ў Наваградск, дзе хлопчык пайшоў вучыцца ў школу. Далей былі выпрабаванні Першай сусветнай вайны і цяжкая фізічная праца. Быў ён і сельскагаспадарчым рабочым, і лесарубам, і кур'ерам, і электраманцёрам. Зведаўшы з юнацкіх гадоў, як цяжка дастаецца хлеб, у шаснаццацігадовым узросце здолеў паступіць у наваградскую польскую гімназію імя Адама Міцкевіча. Было гэта ў 1921 годзе, а праз тры гады сюды ж прыйшоў вучыцца і Валянцін Рамановіч. Некалькі гадоў будучыя

мастакі вучыліся ў адной навучальнай установе, тут стваралі свае першыя мастацкія творы і, паколькі абодва добра малявалі і цікавіліся мастацтвам, то, відавочна, ведалі адзін аднаго.

Эдвард Кучынскі скончыў гімназію раней і ў 1927 годзе падаў дакументы на мастацкі факультэт Віленскага універсітэта. Праз некалькі гадоў шляхі-дарогі прывялі туды і Валянціна Рамановіча. Рамантычная атмасфера Вільні 1920-30-х гадоў з яе старымі вузкімі вулачкамі, шматлікімі храмамі, старажытнымі будынкамі, музеямі і тэатрамі, універсітэтам са старадаўняй гісторыяй асабліва прываблівала людзей таленавітых і творчых. Калі ж дадаць, што мастацкі факультэт размяшчаўся ў мурах старога бернардзінскага кляштара побач з такім жа старым паркам, то становіцца зразумелым, што атмасфера загадкавага мінулага, якім тут дыхаў кожны камень, непазбежна нараджала ў трапяткіх душах мастакоў прыхільнасць да сёвай даўніны.

Нашы землякі хадзілі аднымі сцежкамі старажытнага горада з вельмі цікавай гісторыяй і наведвалі заняткі ў адных і тых жа таленавітых педагогаў – мастака-графіка Ежы Гопэна, жывапісцаў Фердынанда Рушчыца, Леанарда Сляндзінскага, Аляксандра Штурмана і іншых, якія імкнуліся стварыць на факультэце атмасферу творчай свабоды. Архіўныя дакументы, з якімі мне давалося пазнаёміцца ў вільнюскім архіве, сведчаць, што па большасці дысцыплін Эдвард Кучынскі меў добрыя і выдатныя адзнакі. У 1934 годзе ён закончыў вучобу і пачаў працаваць выкладчыкам малявання ў Школе мастацкіх рамёстваў і гімназіі Жыгімонта Аўгуста ў Вільні. У той жа час ён ствараў плакаты, працаваў над вокладкамі і ілюстрацыямі для кніг, удзельнічаў у выставах.

Эдвард Кучынскі быў адным з арганізатараў “Групы Віленскай”, у склад якой уваходзіў і Валянцін Рамановіч, і ў 1930-я гады мастакі абодва бралі ўдзел у выставах гэтай групы. У 1936 годзе гравюры Валянціна Рамановіча экспанаваліся на Міжнароднай выставе дрэварыту ў Варшаве, а творы Эдварда Кучынскага крыху пазней трапілі на Сусветную выставу кнігі ў Нью-Ёрку. У 1939 годзе Эдвард Кучынскі і Валянцін Рамановіч атрымалі дыпломы мастакоў.

Эдварда Кучынскага, як і Валянціна Рамановіча, натхняла архітэктура старажытных помнікаў. Рамановіч апеў у сваіх творах Тракайскі замак, стварыўшы выдатны цыкл “Трокі”, а Кучынскі прысвяціў шэраг сваіх твораў архітэктурным помнікам Вільні.

На выставе можна ўбачыць каляровыя копіі некалькіх гравюр мастака, створаных у 1939 годзе. Выкананы яны ў тэхніцы дрэварыта (гравюры на дрэве). На адной з іх – знакаміты архітэктурны помнік Вільні, шэдэўр позняй готыкі канца XV стагоддзя – касцёл святой Ганны, на другой – касцёл святога Міхала, які заклаў у канцы XVI ст. канцлер ВКЛ Леў Сапега. У крышце гэтага касцёла пахаваны астанкі целаў канцлера і членаў яго сям’і.

На адной з прац мастак адлюстравіў сваю альма-матэр – мастацкі факультэт універсітэта імя Стэфана Баторыя, дзе ён вучыўся разам з Валянцінам

Рамановічам. Факультэт з 1919 года размяшчаўся ў Доме бернардзінцаў, які прымыкаў да самага вялікага гатычнага храма, пабудаванага ў XV ст. – Бернардзінскага касцёла.

Не змог абысці ўвагаю мастак і адзін з галоўных помнікаў архітэктуры Вільні пачатку XVI ст. – Вострую Браму. У XVII ст. манахі-кармеліты пабудавалі над брамай капліцу і перанеслі сюды цудадзейны абраз Маці Божай Вастрабрамскай, які аднолькава шануецца і праваслаўнымі, і каталікамі, і якому прысвячалі вершы Адам Міцкевіч, Юліуш Славацкі, Уладзіслаў Сыракомля. Можна прыгадаць таксама радкі верша Максіма Багдановіча.

Толькі ў сэрцы трывожным пачую
За краіну радзімую жах, -
Успомню Вострую Браму святую
І ваякаў на грозных канях.

Вайна ўнесла ў жыццё творцы свае карэктывы. Фашысты адправілі мастака ў лагер прымусовай працы, адкуль ён выйшаў цяжка хворы. Пасля аперацыі дрэнна дзейнічала левая рука, але ён змог вярнуцца да творчасці.

Пасля вайны па запрашэнні свайго былога настаўніка Ежы Гопэна Эдвард Кучынскі пераехаў у Торунь і пачаў працаваць на мастацкім факультэце універсітэта імя Мікалая Каперніка асістэнтам, прафесарам, а ў 1954-56 гадах – дэканам факультэта. У Торуні ён стварыў каля 200 графічных работ, сярод якіх – цыклы “Віды Торуні”, “Дрэвы” і іншыя творы.

Захапленні мастака гэтым не абмяжоўваліся. Яго па-ранейшаму цікавіла кніжная графіка, ён ілюстравалі кнігі такога вядомага аўтара як Адам Міцкевіч. Напэўна, прыгажосць родных краявідаў паўставала ў памяці мастака, калі ён ствараў ілюстрацыі да твораў паэта “Свіцязь”, “Свіцязянка”, “Да Нёмна”, “Пан Тадэвуш”, якія наведвальнікі змаглі ўбачыць на выставе.

Ілюстравалі Э. Кучынскі і “Крымскія санеты” А. Міцкевіча”, кнігу Я. Булгака “Два дзесяцігоддзі з Рушчыцам”, творы Д. Дэфо, Т. Мана, Р. Кіплінга, М. Метэрлінка, Р. Ралана і іншых. Афармляў ён і Евангелле.

Эдвард Кучынскі – майстар экслібрысаў. Ён рабіў кніжныя знакі не толькі сябрам і знаёмым, але і розным установам, бібліятэкам і выдавецтвам, сярод яго прац каля 100 экслібрысаў.

Мастак пайшоў з жыцця 23 жніўня 1958 года ў Гданьску, пахаваны ў Торуні. Ён пакінуў пасля сябе багатую творчую спадчыну – каля 300 прац. Творы Эдварда Кучынскага пасля вайны ўдзельнічалі ў шматлікіх выставах у Польшчы, а ў 1947 годзе – у Парыжы. Працы мастака захоўваюцца ў музеях Польшчы і Літвы, у Торуньскім і Вільнюскім універсітэтах. У Беларусі яго графіку наведвальнікі ўпершыню змаглі ўбачыць у Карэліцкім раённым краязнаўчым музеі.

На выставе ўдзельнікі прэзентацыі змаглі таксама даведацца пра жыццёвы і творчы шлях маэстра Рымскай акадэміі, спевака Пятра Конюха, убачыць унікальныя дакументы і фотаздымкі беларускага Шаляпіна, які спяваў на сцэнах самых вядомых тэатраў свету, пачуць яго ўнікальны голас.

На ўрачыстасці прысутнічалі дзеці Пятра Конюха, Галіна і Леў, а таксама яго ўнучка Ірынай, дацэнт БДЭУ. Галіна Пятроўна падзялілася ўспамінамі пра свайго знакамітага бацьку. Завяршылася імпрэза праглядам дакументальнага фільма “Пётр Конюх”, створанага вядомым беларускім кінарэжысёрам Анатолям Алаем.

Святлана Кошур

На здымку: Эдвард Кучынскі, 1920-я гады.